

110 éve született Majtényi Mihály

„Avar ropog a lábam alatt, a bukó levelek pedig »kezek gyanánt súrolják a sírköveket«... igen, az akkori kor parancsa szerint: érzelmi parancs is irányít sokszor a réginek felkutatásában, felértékelésében, átértékelésében. Hogy igazam volt-e vagy sem; arról önmagammal vívódom. Én abból indultam ki, hogy irodalmunknak ollómmal körülnyesett fejezetei és a fejezetek szereplői vagy szikrává, vagy hamuvá váltak rég, és talán csak így, a mese hangján lehet őket újra, életesen felidézni. A száraz értekezés és átértékelés irodalomtörténeti eszközeivel talán egyiküket sem lehetne magasba lendíteni, felröpíteni, és szálló madárként áthúzni a horizonton. Hiszen sokuknak már a műveit is – az egyedül mérvadó támaszpontot, értéküket illetően – alig-alig ismeri az utókor.

Mégis fejezetei ők egy kornak, szereplői egy életszemléletnek, és itt járt alakjai egy életformának, életfelfogásnak, -stílusnak – tehát éppen olyan élő bizonyítékok a múltból, mint ahogy mi élő dokumentumai vagyunk a mának. *Mai törekvéseinkben benne van a kulturális hagyomány és kulturális örökség fokozott megbecsülése is, kétségtelenül. S egészében kell belemarkolnunk a múlt homokjába abhoz, hogy minél több homokszem csillogása a tenyerünkben maradjon.*”

(Majtényi Mihály:
Szikra és hamu, 1963)

A melencei kaputól a *Tükör*ig

Majtényi Mihály nagybecskereki éveiről, indíttatásáról

Nagy mesélőnk, Majtényi Mihály (1901–1974) életének és munkásságának leginkább homályba vesző része gyermek- és ifjúkorának nagybecskereki éveivel kapcsolódik, amelynek részleteit önéletrajza¹ sem tárja fel, de nem foglalkoznak vele behatóbban a róla szóló tanulmányok sem.² Azaz, a szakirodalom gyakorlatilag átsiklik fölötte, s jórészt csak 1927-től kezdődően foglalkozik részletesen vele, miután megnyerte a szabadkai *Napló* novella-, majd regénypályázatát. Pedig a nagybecskereki évek eseményeinek pontos feltárása értékes eligazítással szolgálna nemcsak regényeinek, novelláinak, karcolatainak értelmezéséhez, hanem egyben írói-költői-újságírói indulásának felfedezéséhez is. Azaz új tényeket szolgáltatna az 1920 és 1927 közötti – ez idáig fehér foltnak számító³ időszak – munkásságáról, tegyük hozzá: olyan tényeket, amelyek valamelyest árnyalják az eddigi Majtényi-képet, és gazdagítják irodalmi indíttatásának ismeretét. Életrajzírója, Juhász Géza e homályba vesző éveknek a hozadé-

¹ Önéletrajzát a *Vallomások* című gyűjteményes kötet számára írta meg 1965-ben, huszonöt népszerű jugoszláv íróval egyetemben. Lásd: *Vallomások*. Fordította Juhász Géza. Forum Nyomda, Novi Sad, 1965

² Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978; *Nagy mesélőnk ébresztése*. Majtényi Mihály centenáriuma. Szerk.: Bosnyák István. JMMT, Újvidék, 2001 stb.

³ Gerold László *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikonában* (Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2001. 183) olvassuk tevékenységéről: „1920–1927: kereskedelmi tisztviselő, könyvelő (többek között a bácsszőlősi pezsgőgyárban).” Ugyanakkor Juhász Géza *Majtényi Mihályról* szóló monográfiájában (Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 17) az áll, hogy az érettségét követően „a hat-hét évig tartó magántisztviselői pályán leginkább könyvelő volt: önéletrajza szerint utoljára 1926–27-ben a királyhalmi (Bácsszőlős) pezsgőgyárban.” Konkrét irodalmi tevékenységéről ebben az időszakban tehát, gyakorlatilag nem derül ki semmi.

A születés	helye: <i>Nagybecskerek</i>
	ideje: 1 <i>g</i> <i>o</i> <i>s</i> (ezer <i>kilencszázegy</i>)
	évi <i>július</i> hó <i>21</i> (<i>harmincegyedik</i>)
	napjának <i>délután</i> <i>3</i> (<i>három</i>) órája.
A gyermek	neme: <i>fiú</i> ; vallása <i>római katolikus</i>
	utóneve: <i>Mihály</i>

káról írja, bizonytalan megfogalmazásban: „Talán következtethetünk arra, hogy az újságírással még Becskereken került kapcsolatba.”⁴ Egy másik helyen pedig azt írja, hogy „írói-újságírói pályája 1927-ben kezdődött, amikor mint a horgosi pezsgőgyár könyvelője, sikerrel vett részt a *Bácsmegyei Napló* regény pályázatán a Mocsár című regényével”.⁵

Majtényi, azaz családi nevén Markovics⁶ Mihály születési anyakönyvi kivonatának tanúsága szerint 1901. július 21-én hajnali három órakor látta meg a napvilágot.⁷ A család akkor a Német utca 128. alatt élt.⁸ Édesapja, Markovits (sic!) Lipót akkortájt városi vámszedő volt⁹ a melencei kapunál, azaz „a Becskerekre Melence és Elemér felől érkező kocsisoktól két krajcár »kövezetvámot« szedett, s csak ennek lefizetése ellenében engedte be a szekereket a városba”.¹⁰ Sorompóőr volt tehát, fegyvert is viselt, s ezen a poszton maradt egészen 1918-ig, a rezsimváltásig, amikor is visszatért régi foglalkozásához, a kárpitosmesterséghez.¹¹ Édesanyja a módosi születésű Behring Berta volt. Mindkét szülő harmincéves volt akkor, s római katolikus vallású.¹²

A Német utca 128. alatt meg a városkapu környékén teltek a kis Mihály gyermekevei, amelyek apja foglalkozása miatt nem is voltak oly gond-

⁴ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 21.

⁵ Juhász Géza: Aki „...nagypónak született, mesélt, mosolygott, nevetett” = Bosnyák István (szerk.): *Nagy mesélők nyomában*. JMMT, Újvidék, 2001. 9.

⁶ A korabeli dokumentumokon előfordul Markovits és Markovich változatban is.

⁷ Lásd Majtényi Mihály 1901. július 23-án, Nagybecskereken kelt anyakönyvi kivonatát az író hagyatékában. Itt köszönném meg az író fiának, Markovics-Majtényi Andrásnak az előzékenységét, aki ezt és több más dokumentumot bocsátott a rendelkezésemre édesapja becskerekeli éveire vonatkozóan.

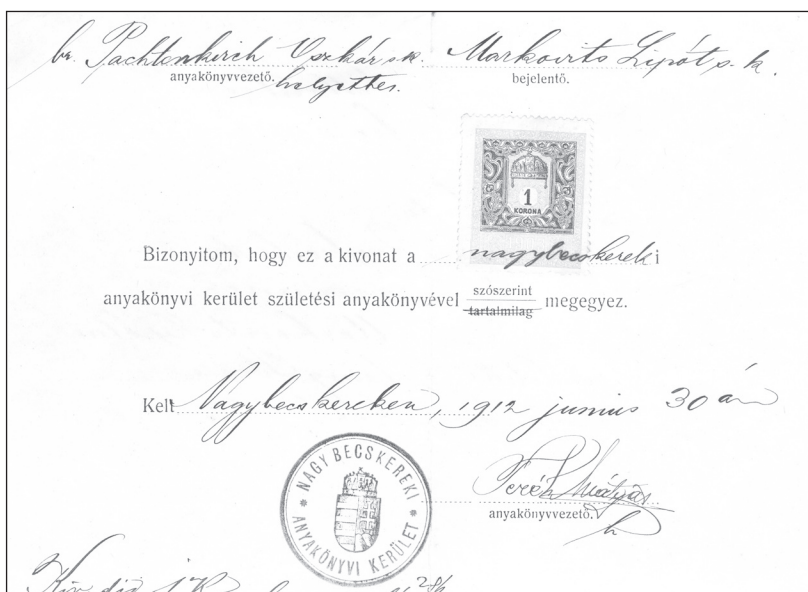
⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 17.

¹¹ Uo.

¹² Lásd Majtényi Mihály születési anyakönyvi kivonatát (Nagybecskerek, 1912. június 30., 524. sz.) az író hagyatékában.

talánok, sőt veszélytelenek sem. Ezeket a „sorompólánc mellett” szerzett élményeket, félelmeket és szorongásokat írta ki magából évekkkel később a *Sorompó* című elbeszélésében.¹³

Szülei fontosnak tartották Mihály iskoláztatását, s nem kis anyagi erőfeszítést tettek annak érdekében, hogy a gyerek a tekintélyes belvárosi központi állami elemi népiskolába kerüljön. Állami tisztviselőnek készítették, akinek biztos megélhetése lesz.¹⁴ Majtényi (Markovics) Mihály Elemi-népiskolai értesítő-könyvecskéjének tanúsága szerint 1907 őszén íratják be szülei, tanítója Fischer Mór volt, az igazgató-tanítója pedig Baaden Károly.¹⁵ Mindkét tanító akkortájt a nagybecskerekelyi tanügy kiemelkedő, tekintélyes dolgozója volt. Az 1907/08. tanévet *jeles* eredménnyel fejezte be, 1908/09-ben már csak *jó* tanuló volt, akárcsak 1909/10-ben is, 1910/11-ben pedig *jeles* eredménnyel fejezte be az elemi népiskola negyedik osztályát.¹⁶ Érdekességként mondjuk el, hogy a népiskola első osztályában a „magyar írás és olvasás”-ból *jeles*, azaz *kitűnő* volt, másodikban pedig már csak *jó* és *jeles*.¹⁷ Ez azért tűnik kissé ellentmondásosnak, mert Juhász Géza szerint „még kisdíák korában vált a betű szerelmesévé, s a közművelődési egye-

¹³ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 17.

¹⁴ Uo. 19.

¹⁵ Lásd Majtényi (Markovics) Mihály Elemi-népiskolai értesítő-könyvecskéjét az író hagyatékában.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

Majtényi Mihály szüleinek esküvői képe

sület ún. ingyenes könyvtárának legszorgalmasabb olvasója lett”.¹⁸ Magát Majtényit idézve: „Mindent a világon elolvastam – akár értettem, akár nem, valóságos olvasási düh szállt meg. Biztos azonban, hogy ebből a nagy betűrengetegből sok minden ragadt rám ebben a korban.”¹⁹

A négy elemi népiskolai osztály elvégzése után, az 1911/12-es tanévben írárták be Mihályt a legtekintélyesebb bányászati középiskola, a nagybecskereki piarista főgimnázium I. b osztályába.²⁰ Összesen 41 tanuló volt az osztályban: magyarok, szerbek, németek, románok, horvátok, zsidók.²¹ Herr György fiatal kezdő, helyettes (magyar és latin) tanárként vette át az osztályt, s ő volt egyben az ifjúsági könyvtár őre is.²² Majtényi Mihálynak a gimnázium második osztályában *jó* tanulmányi előmenetele volt²³, hittanból *jeles*, magaviseletből pedig *kitűnő*.²⁴ Jeles tanárai voltak: dr. Barts Gyula, Burget József, Streitmann Antal és Christián Jenő.²⁵ A harmadik osztálytól már Bárány Béla volt az osztályfőnöke, a diákok száma pedig hetvenkettőre duzzadt.²⁶ Tanulmányi előmenetele *jó* volt, csak rajzoló geometriából és magaviseletből volt *kitűnő*.²⁷

Első (diák-)lapszerkesztése: a *Szekunda* (1920)

Az első világháború ínséges évei anyagi szempontból igencsak próbára tették a Markovics családot, s „a család eltartásával, gyenge üzletmenettel és bankadósságokkal küszködő kárpitósmester”²⁸ úgy határozott, hogy fiát a gimnázium hatodik osztálya után beírattja a nagybecskereki kereskedelmi középiskolába, amelyet a városban Kereskedelmi Akadémiaként ismertek. Akkor már a vége felé tartott az első világháború, s végül Mihály 1920-ban ott szerzett magának érettségi bizonyítványt, de ami későbbi pályafutása szempontjából igencsak fontos volt, az első lapszerkesztői és

¹⁸ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 19.

¹⁹ Uo.

²⁰ A kegyes tanítórend vezetése alatt álló nagybecskereki községi r. kath. főgimnázium Értesítője. Összeállította: Kovács Endre igazgató-helyettes. Pleitz Fer. Pál könyvnyomdája, Nagybecskerek, 1914. 59.

²¹ Uo.

²² Uo. 41.

²³ Uo. 59.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ A kegyes tanítórend vezetése alatt álló nagybecskereki községi róm. Kath. főgimnázium Értesítője. Összeállította: Dr. Bartha György igazgató. Pleitz Fer. Pál könyvnyomdája, Nagybecskerek, 1915. 70–72.

²⁷ Uo.

²⁸ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 19.

Ára 4K. Diákok mit 3K.

SZERKUNDA

I. évf. 1920. február 15. 1. szám.

Hiveinkhez!

II. évfolyam. Nagybecskerek, 1920. jan. 17. 2. szá

BECSKEREKI Jutár

Riportárság.
Majelenik minden szombaton.
Felfel's szerkesztő és tulajdonos:
REHOROVSKY JENŐ.

Szerkesztőség: Vereamartova (Uti) utca 3.
Kiadóhivatal: Obilitsyeva (Zápolya) s. 1.
Telefon sz. 21. Telefon sz. 221.

Előfizetési ár:
Negyedévre 36 kor.

TARTALOM:
Hadimilliomosok portréja. I. — A haldokló
Petehi végrendeletkzik. — Álarcos halon'a
Geyernél. — Sakksztrájk a Rózsában.
— Az áruló harisnya. — Házibálak 1917-ben
— A női szépségekről. — Csodabogarak. —
Aktuális stórák. — Szerkesztői üzenetek
stb. stb.

Egyes szám ára 3 korona.

Primerak 2— din. Poštarina plaćena u gotovom
izlazi svake subote. Petrograd, 1939. Január 14. XII. ÉVF. 3 SZ.

TÜKÖR

LÁSZLÓ B. JENŐ RIPORTLAPJA

Gör. kel. polgártársainknak
boldog új évet kíván
a TÜKÖR
szerkesztősége és kiadóhivatala

újságírói tapasztalatokat is. Mindeddig nem tudtak róla, hogy 1920 tavaszán Majtényi a Kereskedelmi Akadémián a *Szekunda* című diáklapot írta és szerkesztette, s ez adta neki az első (újság)írói indíttatást is, amely egy életre szóló ihletnek bizonyult: sohasem hagyott fel vele. Juhász Géza az íróról szóló monográfiájában csak homályos utalást tesz első irodalmi próbálkozásaira, mondván, hogy „első írói próbálkozásai, melyeket »sok gyermekes naivság« jellemzett, az első világháború éveibe tapadnak, s érettségi előtt már az iskolai önképzőkör elnöke volt”.²⁹

Érdekes egybeesése a dolgoknak, hogy Majtényi diáklapjának, a *Szekundának* első száma³⁰ éppen aznap látott napvilágot, amikor a *Renaissance* című becskerekai irodalmi folyóirat első száma³¹, vagyis 1920. február 15-én. Az idő tájt volt a városban egy irodalmi buzgás, amely a *Mi* folyóirat-alapítási kísérlettel indult még 1919. november 5-én³², s amely a *Becsikereki Futár* című riportújsággal (1919. december 31.)³³, a *Közakarral* (1920. január 18.)³⁴ és a *Renaissance*-szal (1920. február 15.)³⁵, a *Szabad Szóval* (1920. április) ³⁶, a *Fáklyával* (1922. január 28), utóbb pedig a *Szabadsággal* (1922. július 26.)³⁷ folytatódott. Ez volt a jugoszláviai magyar kisebbségi sajtó első korszaka, amely 1922-ben zárult, s melyben – a szüntelen kezdeményezések és tenni akarás ellenére – Bolgár László szavai szerint „alig beszélhetünk magyar sajtóeletről, mert még hiányzott a politikai és kultúrviszonyok megállapodottsága, s így az egyes sajtótermékek márólholnapra keletkeztek és szüntek meg”.³⁸

Nos, ebben a buzgásban indította meg Majtényi Mihály 1920. február 15-én a tizenkét oldalas, kezdetleges módon, ívrét-papíron sokszorosított, kézzel írt (és rajzolt) *Szekundát*, amelynek első számában, a *Híveinkhez!* című írásban a szerkesztő arra buzdítja a diáktábort, hogy ne sajnálják a lapra „azt a bizonyos két koronát”.³⁹ A lapnak volt Nyilttérrovata, szerkesztői üzeneteket, hirdetések, sőt budapesti tudósításokat is közölt, meg

²⁹ Uo. 20.

³⁰ Példányát lásd a Majtényi-hagyatékban.

³¹ Németh Ferenc: *A becskerekai Renaissance*. = *Üzenet*, 1986/12. sz., 751–752.

³² Németh Ferenc: *A Mi csoporttól a Renaissance-ig*. = *Magyar Szó, Kilátó*, 1988. nov. 5.

³³ Anonim: *A Becsikereki Futár első száma*. = *Híradó*, 1920. jan. 3.

³⁴ Lásd példányait a nagybecsikereki Történelmi Levéltár gyűjteményében.

³⁵ Németh Ferenc: *A becskerekai Renaissance*. = *Üzenet*, 1986/12. sz., 751–752.

³⁶ Németh Ferenc: „*A Szabad Szó ollóz...*” *Rehorovszky Jenő becskerekai éveiről*. = *Üzenet*, 1987/6. sz., 443–445.

³⁷ Anonim: *Új magyar napilap Becsikereken*. = *Torontál*, 1922. júl. 27.

³⁸ Bolgár László: *A jugoszláviai magyar kisebbségi sajtó*. = *Kalangya*, 1941/1–2. sz., 31–37.

³⁹ A szerkesztő: *Híveinkhez!* = *Szekunda*, 1920. febr. 15.

szerelmes verseket.⁴⁰ Az első szám legkomolyabb irodalmi szövege *A titokzatos eset* című novella volt, voltaképpen detektívtörténet „Muck Karter első, egyben utolsó kalandja”, melynek szövegét „szabadon lopta: do-dó”.⁴¹ Majtényi neve csak *Michel*ként fordul elő a lapban, amelynek valamenyny írásához illusztráció is kapcsolódik. Az első szám tanulmányozása arra enged következtetni, hogy Majtényinak nyilván három-négy diáktársa segédkezett még a *Szekunda* kivitelezésében, másolásában.⁴²

A diáklapnak, nem sokkal Majtényi érettségije előtt, 1920 tavaszán több száma jelent meg. Fiának közlése szerint apja hagyatékában egykor megvolt a második szám is, amely idővel elkallódott.⁴³

Így indult útjára Majtényi Mihály, a lapszerkesztő diák, aki mindössze másfél évvel később már a Rehorovszky Jenő-féle *Becskereki Futár* ígéretes ifjú munkatársa, valamint a riportlap nyomdájának hivatalnoka is egyben.

A *Becskereki Futár* szerkesztőségében (1920?–1921)

Közvetlenül az első világháború után, 1919. december 31-én indította be Rehorovszky Jenő, a *Torontál* egykori munkatársa nyolcadrét alakú, szórakoztató riportlapját, a *Becskereki Futárt*.⁴⁴ A színes írásokban gazdag, szombatontként megjelenő, nyolcadrét alakú, 16 oldalas *Futár* egyik út-törője volt a jugoszláviai magyar sajtónak. Nem volt irodalmi lap, noha Löbl Árpád megállapítása szerint „hébe-korba közölt egy-egy szépirodalmi írást”.⁴⁵ Vékony Náci (László B. Jenő) is ott jelentkezett alkalmi, sziporkázó bökverseivel, humoros írásaival, s ott közölte írásait a lap többi munkatársa: Kernné Végh Vilma, Godányi Zoltán, Brázay Emil és mások.⁴⁶ A lap szerkesztősége előbb a megyeház mögötti, egykori Úri utca 3-as számú házban volt, kiadóhivatala pedig a Zápolya utca 1. alatt⁴⁷, majd 1920 tavaszától már mindkettő egy helyen, az Úri utca 3. alatt székelt.⁴⁸ Később, 1921-ben a lap szerkesztősége átköltözött a főutcára, a Hunyadi

⁴⁰ Lásd példányát a szerző hagyatékában.

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ Markovics-Majtényi András szíves közlése. A két szám létezéséről lásd még: Ispánovics Csapó Julianna: *Írói hagyaték feldolgozása Majtényi Mihály kéziratot hagyatékának a példáján.* = Bosnyák István (szerk.): *Nagy mesélőnk nyomában.* JMMT, Újvidék, 2001. 33.

⁴⁴ Németh Ferenc: „*A Szabad Szó* ollóz...” *Rehorovszky Jenő becskereki éveiről.* = *Üzenet*, 1987/6. sz., 443–445.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ *Becskereki Futár*, 1920. jan. 17.

⁴⁸ *Becskereki Futár*, 1920. márc. 6.

utca 27. alá.⁴⁹ Egy ideig a Szerb Könyvnyomda Rt.-nél jelent meg, később a Pleitz-nyomdában látott napvilágot.⁵⁰

A szerkesztőségről meg annak egykori hangulatáról Kernné Végh Vilma írja, hogy „itt szerénykedett a *Futár* szerkesztősége egy főutcai ház udvari lakásában. Kicsike két szoba. Ennél kedélyesebb szerkesztőséget elképzelni sem lehetett”.⁵¹ Ugyancsak tőle tudjuk, hogy a *Futár* szerkesztőségében volt mindig bőven snapsz, likőr, cigaretta és szivar. Csupán az volt a baj, hogy néha több szivar fogyott, mint kéziratpapír.⁵² Ott adták egymásnak a kilincset a lap munkatársai: Kernné Végh Vilma, Godányi Zoltán, László B. Jenő, Kelemen János, Brázay Emil és mások.⁵³ A *Futár* beindítását megleléssel nyugtázta a becskerei olvasóközönség. A *Torontál* helyeslően állapította meg, hogy Nagybecskereken már régóta hiányzik egy heti riportújság, „amely a napilapok látókörén kívül eső közérdekű dolgokkal, meglátásokkal, színes riportokkal, interjúkkal, a közgazdaság körébe tartozó eseményekkel és az irodalommal foglalkozna”.⁵⁴ Ezt a szerepet volt hivatott betölteni a *Futár*, amelynek első számát 1919. december 31-én „a rikkancstól hamarosan szétkapkodták”.⁵⁵

Rehorovszky Jenő legközelebbi munkatársa ebben a lapkiadói vállalkozásban László B. Jenő, azaz Vékony Náci volt. Jó barátok voltak, s mindketten a Váraljai utcában az öreg Török kisasszonyoknál kosztoltak, lévén, hogy akkor még mindketten „ifjú agglegények” voltak.⁵⁶

Nos, Majtényi e lap főutcai szerkesztőségébe kopogtatott be, valamikor 1920 táján. Ott Vékony Náci vette pártfogásba, akiről később így emlékezett meg: „Első verseimnek ő adott helyet – még mielőtt aradi és erdélyi vándorútra indult.”⁵⁷ Egy másik alkalommal, újságírói kérdésre válaszolva mondta el első irodalmi zsengejéről az alábbiakat: „Ha jól emlékszem [...], nekibátorodva beküldtem egy verset egy hetilapba s ezt már közölték is. [...] Hogy az első írásom hogy hatott rám, milyen érzést váltott ki belőlem... hát nagyon nagy dolognak tartottam én is meg az egész osztály

⁴⁹ *Becskeréki Futár*, 1921. aug. 20.

⁵⁰ Lásd fennmaradt példányait a nagybecskereki Történelmi Levéltár gyűjteményében.

⁵¹ Németh Ferenc: „*A Szabad Szó ollóz...*” *Rehorovszky Jenő becskeréki éveiről*. = *Üzenet*, 1987/6. sz., 443–445.

⁵² Uo.

⁵³ Lásd fennmaradt példányait a nagybecskereki Történelmi Levéltár gyűjteményében.

⁵⁴ Németh Ferenc: „*A Szabad Szó ollóz...*” *Rehorovszky Jenő becskeréki éveiről*. = *Üzenet*, 1987/6. sz., 443–445.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 21.

is – diákkoromban történt ugyanis – s én voltam a legboldogabb ember a városban alighanem, aznap. Persze a kiábrándulás is hamar megjött – az eseményt semmi változás nem követte, a nagytorony nem dőlt össze, meg sem ingott, a fák ugyanúgy hullatták levelüket mint eddig (mert ősz idején történt) sőt némi negatívumok is felmerültek, mert a mennyiségtan tanár kezdett így szólítani a tábla elé: na most lássuk a költő barátunkat, majd ő megmagyarázza nekünk stb. Megtudtam ebből a csekélységből, hogy más az verset írni és más... egy matematikai példát megfejtteni. Az előbbit – a versírást – úgy gondoltam akkor, hogy elsajátítottam... a matematikai példa megfejtése viszont, erre tisztán emlékszem, elmaradt. Szóval az első megjelenés bizonyos zűrzavart támasztott életemben, ott vették éppen tudomásul, hogy vonzódom a műzsákhhoz, ahol ezt legkevésbé kívántam.

Utamat ki egyengette? Első irodalmi mentorom Borsodi Lajos volt, ez a finomtollú, csupaszív ember aki a második világháború halálmalmában pusztult el, első szerkesztőm László B. Jenő a közismert Vékony Náci – ő is háborús áldozat lett.”⁵⁸

Majtényi első zsengeit a *Becskereki Futár* hozta, ám annak alig néhány száma maradt fenn, így nem követhetők nyomon hiánytalanul a Majtényi-közlések.⁵⁹ Legkorábbi adatunk arról szól, hogy a *Becskereki Futár* 1921. november elején megjelent száma három Majtényi-verset közölt (*Csillagok; Interieur; Holnap*).⁶⁰ Bizonyára később is voltak közlései, amelyek még felfedésre várnak. Ha *Garabonciás* című „vidám regényét” nem fiktív, hanem tényalapú prózaként olvassuk, akkor felsejlenek a *Futár (Kengyelfutár)* szerkesztőségének és kiadóhivatalának egykori hősei és történései: a Pleitz Fer. Pál nyomda vezetője (*Bali Ferdinánd kö- és könyvnyomda-tulajdonos*), Vékony Náci (*Kolontai Ábris*) szerkesztő, Majtényi Mihály (*Bige Jóska*) a fiatal munkatárs⁶¹ és még sokan mások. E sarkított történetekben adja vissza a lap szerkesztőségének és az egykori nyomdának a hangulatát, a korabeli lapszerkesztés hanyag eleganciával űzött fortélyait, azaz egy régen letűnt újságíró-világ színesen megfestett képét. Mindazt tehát, amit ma már sajtótörténeti kutatásokkal nem rekonstruálhatunk. A *Garabonciást* afféle lírai kordokumentumként is olvashatjuk. Vékony Náci alakját a kortársak közül senki sem örökítette meg jobban, élethűbben és jellemzőbben mint Majtényi a *Garabonciásban*: „Amikor azon az augusztusi napon abban a kutya hőségben, kezén egy nagy női kalapdobozzal benyomult a boltunkba, semmit

⁵⁸ Anonim: *Majtényi Mihály*. = *Ifjúság*, 1958. nov. 27.

⁵⁹ A *Futár*nak mindössze néhány példánya maradt fenn a nagybecskereki Történelmi Levéltár gyűjteményében.

⁶⁰ Anonim: *A Futár legújabb száma*. = *Torontál*, 1921. nov. 6.

⁶¹ Majtényi Mihály: *Garabonciás*. Vidám regény. Testvériség-Egység Könyvkiadó-vállalat, Újvidék, 1952

sem árult el herkulési képességeiből. Inkább olyan cingár ember volt, komoly nagy koponyával. Csak a haja, az volt valami különös: halványszürke volt és oldalt a szivárvány sok-sok színében játszott, legfeltűnőbb volt e színekben a zöld meg a sárga. [...] Persze Kolontai Ábris nem azért cipelte a kalapdobozt félországon végig, nem azért kelt át annyi hegyen, völgyön és folyón, hogy mindjárt visszaforduljon – különben is, miből fordult volna vissza, mint később kiderült. Haja, üstöke minden mozdulata elárulta, hogy ő a garabonciások királya, ő az, aki szelet vet és vihart arat. Csak pöfékelte vígan gazdám kubáját, leült egy székre, lovaglólülésben, kantárnak a szék támláját fogta, tekintete meg végigsúrolta a bolt állványait. [...] S mi volt abban a kalapdobozban? – kérditek joggal, mert annak szerepe kell, hogy legyen, ha Kolontai rábízta minden földi javát oly targoncás emberre, a kalapdobozt viszont behozta, mint valami szentséget.

A kalapdobozban hozta ő a lelkét. Telistele volt az papírral, régi újságkivágásokkal, ez volt az ő levéltára, mindene. Csak belemarkolt és szerkeszteni kezdett.”⁶²

A *Becskereki Futár*ról (azaz a *Kengyelfutár*ról) Majtényi a *Garabonciás*ban igen pontosan – sajtótörténeti tényekkel igazolhatóan – állapította meg, hogy „már kétszer kimúlt a Bali-nyomdában, mindig azért, mert Kolontai Ábris elutazott. Váratlanul utazott el mindig, legutóbb két évnek előtte, otthagya csapat-papot; volt egy másik város, amelyik szintén várta, ha nem is tárt karokkal, de várta és akkortól a Kengyelfutár ott jelent meg. Most ismét visszatért. A Kengyelfutár – ez volt Ferdinánd gazdám bűne és szenvedélye, de kellett hozzá a Kolontai, anélkül egy lyukas petákot sem ért a dolog; az Ábris esze és tolla nélkül”.⁶³ Egy másik helyen olvassuk, hogy a Kengyelfutár „valamikor rákfenéje volt ennek a városnak, ez pujgatta a társadalom egyedeit egymás ellen, ezért pofozkodtak, sőt párbajoztak a fejesek, a kisebbek meg azért lesték egymást hazatérőben éjszaka, féltéglával a zsebükbe”.⁶⁴

S mindez valóban így is volt: Vékony Náci 1921-től gyakran Aradon meg Erdélyben bolyongott, s időnként ott szerkesztett lapokat, az idő alatt pedig a *Becskereki Futár* is más kezekbe került: 1921 októberétől Rehorovszky Jenőtől Treisz (Tamás) Géza vette át, de akkor már nem volt oly népszerű és attraktív, mint amikor Vékony Náci ontotta ott bökverseit.⁶⁵

⁶² Uo. 108–110.

⁶³ Uo. 110.

⁶⁴ Uo. 112.

⁶⁵ Anonim: *A Futár gárdát cserélt.* = *Torontál*, 1921. okt. 1.

A Szabadság belső munkatársaként (1922)

Miután egy ideig a Pleitz-nyomdában hivatalnokoskodott, s a *Futár*-ban verseket közölt, 1922 nyarától már hivatásos újságíró, azaz fennmaradt fényképes újságírói igazolványa szerint „belső munkatárs” Kurländer Antal politikai napilapjának, a *Szabadságnak*.⁶⁶ A könyvecske szerint a „hírlaptudósítói igazolvány [...] Markovich Mihály urat mint a *Szabadság* pol. napilap belső munkatársát minden nyilvános ünnepélynél, temetésnél, tüzeseteknél s általában minden közérdekű esemény alkalmával a helyszínen, a rendőrség által netán vont kordonon belül való megjelenésre és tar-

tózkodásra feljogosítja”.⁶⁷ Az igazolványt 1922. július 21-én állították ki, s július 26-án már meg is jelent a *Szabadság* első száma.⁶⁸ Erről a *Torontál* is hírt adott, mondván, hogy az „új magyar nyelvű politikai és társadalmi napilap [...] felelős szerkesztője és kiadója Kurländer Antal”.⁶⁹ A lap szerkesztősége és kiadóhivatala a Korona utca 11. alatt volt, s egy bírósági akta tanúsága szerint a lapot a hatóságok közvetlenül megjelenése után

⁶⁶ Ez Majtényi legkorábbi újságírói igazolványa, amelyet az író hagyatékában őriznek, s amelyet 1922. július 21-én állítottak ki számára a nagybecskereki rendőrkapitányságon.

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Anonim: *Új magyar lap Becskereken.* = *Torontál*, 1922. júl. 27.

⁶⁹ Uo.

úgy akarták ellehetetleníteni, hogy a városi közigazgatás keretében akkor működő ügynevezett Lakásbizottságon keresztül lefoglaltatták a kiadó-tulajdonos néhány szobáját.⁷⁰ Ezt a döntést Kurländer Antal 1922. július 28-án megfellebbezte, magyarázva, hogy a Korona utca 11. alatt, a létező öt szobából korábban már egyet lefoglaltak, jómagának három családtagja van, továbbá, hogy ott székel a *Szabadság* szerkesztősége is, amely hat személyt foglalkoztat, s amely úgymond kénytelen a mosókonyhában szerkeszteni a lapot.⁷¹ A városi hatóságok természetesen halogatták a választ a fellebbezésre, s arra csak 1922. október 10-én érkezett meg az elutasító válasz.⁷² Addigra pedig az említett lap már megszűnt létezni...

Így ért véget Majtényi tiszavirág-életű újságíróskodása a *Szabadságnál*. Alighogy megízlelte a szakma zamatát, a mostoha körülmények folytán egy ideig abba kellett hagynia. Feltételezésünk szerint 1923-ban hagyta el a Béga menti várost – immár végérvényesen –, s indult el világot látni. Nagybátyja segítségével egy időre Bécsbe került.⁷³ Később, 1928-tól már a *Sentai Friss Újság* segédszerkesztőjeként dolgozott.

A Vékony Náci-féle *Tükör*ben (1936–?)

Amikor azután Vékony Náci 1927-ben erdélyi bolyongásai után vizsdatért Nagybecskerekre, s (az egykori *Becskereki Futár* mintájára) beindította *Tükör* című riportlapját⁷⁴, amely csakhamar a revolver-zsurnalisztika szinonimája lett a városban, csakhamar megpróbált a lap köré egy lelkes munkatársi gárdát is toborozni. Eközben nem feledkezett meg régi barátairól, munkatársairól sem. Majtényi már távol volt akkor a Béga menti várostól, de Vékony Nácinak végül is sikerült felvennie vele a kapcsolatot. Ennek eredményeként jelent meg a *Tükör* tízéves évfordulójára kiadott jubileumi számban, 1936 decemberében *Grieg* című verse:

Jeges mezők felett albatrosszal szárnyat bontott
az ostorhátú szél
és rikoltva az éjszakába rontott

⁷⁰ Lásd: Nagybecskereki Bíróság iratai, 1922. júl. 28. (1165/22.)

⁷¹ Uo.

⁷² Uo.

⁷³ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 20.

⁷⁴ A lap fennmaradt példányait lásd a nagybecskereki Történelmi Levéltár gyűjteményében.

Útra kelek. A fjordok ölén szakadék integet
s Te jól tudod nagyon
sziklák közé hidat verni nem lehet

Már nem várlak. Az utakat ha átallábolod
utadra hajlik sok szomorúság –
hiába jössz, én nem leszek már ott

Vérzik a fenyőtűz. És lánggal ring a titok,
Bús füstcsíkot az ég alatt
Sokszáz kémény lóbál szüntelen

Már senki sincs énvelem,
Csak fjordok fölött az ostorhátú szél. –
És Solweig dala sírva útrakél.⁷⁵

Majtényi időnként később is küldött a *Tükör*nek verseket. Így 1937 januárjában közölte a lap három „rádióversét” (*Hívójel; Helyszíni közvetítés egy régi lakásból; Tango*).⁷⁶

Noha élete és pályafutása a későbbiek során távol esett Nagybecskerekétől, a Béga menti város és a Bánság régi regényes alakjait nem kis nosztalgiával eleveníti fel emlékező prózájában.⁷⁷

Fontos volt tehát Majtényi nagybecskereki költői-újságírói-hivatalnokai indíttatása, hiszen már ott is „élete újságírók, nyomdászok és írók között zajlott”⁷⁸, s a nyomdafesték illata, amelyet Nagybecskereken szívott először magába, egy életre lenyűgözte. Így lett „egyik utolsó és jellegzetes képviselője [...] annak a nemzedéknek, amely ha írói-költői ambícióktól fűtve lépett is annak idején az újságírói pályára, sosem tekintette a hírlapírást csupán megélhetési lehetőségnek, egzisztenciát biztosító robotnak, hanem a szépíróval egyenrangú hivatásnak”.⁷⁹

⁷⁵ Markovich Mihály: *Grieg*. = *Tükör*, 1936. dec. 19., 50–52. sz. Ennek a versnek a kézírata megtalálható az író hagyatékában.

⁷⁶ Markovich Mihály: *Három rádióvers (Hívójel; Helyszíni közvetítés egy régi lakásból; Tango)*= *Tükör*, 1937. jan. 23., 4. sz.

⁷⁷ Lásd: Majtényi Mihály: *A magunk nyomában*. Emlékezések, írói arcképek. Forum Könyvkiadó, Novi Sad, 1961.; Majtényi Mihály: *Szikra és hamu*. Emlékezések, írói arcképek. Forum Könyvkiadó, Novi Sad, 1963

⁷⁸ Juhász Géza: *Majtényi Mihály*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1978. 9.

⁷⁹ Uo. 8.